

หนังสือ

มหาโคपालสูตร

โดยเนื้อความ

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาอภัยราชากรมการมหาดไทย

พิมพ์

ถวายแลแจกแต่ท่านที่เคารพเล่นับถือ ซึ่งแสดงเมตตาอาทร

ในการมงคลปีใหม่ พระพุทธศักราช ๒๔๗๓

คำนำ

เมื่อเทศกาลพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ข้าพเจ้า
ได้สดับธรรมเทศนามหาโคपालสูตร ซึ่งเจ้าคุณ
พระสาสนโสภณวัดเทพศิรินทราวาส ได้แสดง
โดยเทศนาโวหารณที่บ้าน ข้าพเจ้ามีมโนประสาท
เลื่อมใสเลื่อมใสใจในข้อธรรมตามเรื่องในพระสูตรนั้น
คิดว่าถ้าได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้แจกให้แพร่หลาย
จักได้เป็นประโยชน์แก่ธรรมกามบุคคลส่วนหนึ่ง
ไม่มากนักน้อย จึงขอให้หลวงธำรงเจดีย์รัฐ (เทศ
เปรียญ) ผู้ได้ฟังธรรมเทศนาเรื่องนั้นด้วย
ช่วยแปลแปลเรียบเรียง หลวงธำรงเจดีย์รัฐได้
แปลแปลเรียบเรียงเรื่องมหาโคपालสูตรนี้ ตามบาลี
แลอรรถกถาโดยขุตยาธิบาย เป็นสำนวนเทศนา
แลได้ขอความเกื้อกูลจากพระอรียกวี (สำราญ)

วัตถุประสงค์ที่ราชวาส ช่วยตรวจตราแก้ไขตามควร
 ข้าพเจ้าได้จัดให้พิมพ์ขึ้น เพื่อเป็นของถวายแก่
 เจ้านายซึ่งเป็นที่เคารพด้วยเกล้า ๆ แลแจกแก่ท่าน
 ผู้ที่คุ้นเคยนับถือ โดยฉันทัญญาตฉันทมิตร ซึ่งทรง
 แสดงแลแสดงความอารีไมตรีจิตต่อข้าพเจ้า โดย
 ควรแก่สาธุจารีตบัณฑิตธรรมประเพณี ๆ

ด้วยอำนาจกุศลราศที่ข้าพเจ้าได้ตั้งใจพิมพ์หนังสือ
 มหาโคปาลสูตรนี้ เป็นของถวายแลเป็นของแจก
 คราวนี้ ด้วยความเชื่อแลเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
 ซึ่งได้ทรงเผยแผ่พระธรรมวินัยสั่งสอนพระสงฆ์สาวก
 แล้วพระสงฆ์ทรงพระธรรมวินัยนั้นประกาศสอนต่อ
 มา ขอเดชะพระรัตนตคยาธิคุณเอกอุลเขตต์ กล่าว
 คือพระคุณวิเศษในพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า
 พระสงฆ์เจ้าทั้ง ๓ ประการนี้ โปรดอภิบาลรักษา
 เจ้านาย ซึ่งข้าพเจ้าน้อมเกล้า ๆ ถวาย แลท่าน

(๓)

ผู้ได้รับแจก ตลอดชนทั้งหลายผู้ได้อ่านได้ฟัง
หนังสือเรื่องนี้ ขอให้ทรงเจริญไพบูลย์ด้วยคุณ
สมบัติ คือ อายุ วรรณะ สุขะ สวัสดิ์พิพัฒน์ะพละ
ผลทั้ง ๔ ประการ แลตั้งมโนปณิธานผลพิเศษใด ๆ
ขอให้ผลพิเศษนั้น ๆ พลันสำเร็จได้ทุกประการ ด้วย
อำนาจปัสัณนาการแห่งจิตต์ที่ล้อมใสในคุณพระรัตน
ตรัยอันประเสริฐนั้น เทอญ ฯ

มหาอำมาตย์เอก

เจ้าพระยาอภัยราชามหาบุษิตธรรมธ

วันที่ ๑ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๑

มหาโคपालสูตร

เอวมุเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สāvตฺถิยํ
วิหริติ เชตวนเณ อณาถปิณฑิกสุตฺต อารามेฯ
ตทฺรโฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ ภิกฺขุไวติ ฯ
ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสึ ฯ ภควา
เอตทฺทวโงฯ ล ฯ

บัดนี้ จะแสดงความในมหาโคपालสูตร ใน
มัชฌิมนิกายมุลปัณณาสกั ซึ่งมีคำปฎิญาณเบื้องต้นว่า
เอวมุเม สุตํ ข้าพเจ้าผู้ชื่อว่าอนนท ได้สดับมา
แต่สำนักสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า อย่างนี้ ฯ
คำเนิรความตามนิทานวจนะว่า เอกํ สมยํ สมัย

กาลครั้งหนึ่ง สมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า เสด็จ
 ประทับอยู่ณะพระวิหาร เซตวันอันเป็นอารามของท่าน
 อนาถบิณฑิกคฤหบดีสร้างถวาย ใกล้พระนคร
 สวรรค์เป็นทีโคจรสถาน ฯ ตตุโรไซ ภควา กาล
 ครั้งนั้น สมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า ตรัสเรียก
 พระภิกษุทั้งหลาย ด้วยพุทธาลปนพจน์พิเศษว่า
 ภิกษุโว ดูกรภิกษุทั้งหลายดังนี้ เป็นนิมิตรหมาย
 ให้ภิกษุสงฆ์บังเกิดสติตามสังเกตว่า พระองค์จะ
 ทรงแสดงธรรม ฯ พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น รับ
 พระพุทธพจนภาสิตด้วยคำสำหรับรับโดยเคารพว่า
 ภทฺทเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญดังนี้ เป็นอันแสดง
 ให้ทรงทราบว่ ข้าพระองค์ทั้งหลายคอยสดับแล้ว ฯ
 สมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า ได้ตรัสธรรมเทศนา
 มหาโคบาลปริยายว่า

เอกาทศหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต
โคปาสโก อภฺโพ โคคณฺ ปรีหริทฺ ฆาติกาคฺ
ตั้งนฺเปนฺตํ ฯ

พรรณนาความตามพระบาลีแลอรรถกถาโดยยุด
ยอธิบาย ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาล
ผู้เลี้ยงโคประกอบด้วยองค์ที่เป็นโทษ ๑๑ ประการ
แล้ว ไม่สมควรเพื่อจะรักษาฝูงโคแลทำหมูโคให้
เจริญได้ ฯ สมเด็จพระผู้พระภาคเจ้าทรงแสดงอรรถ
เช่นนี้แล้ว เมื่อจะทรงแสดงความนั้นให้แจ้งชัด
จึงตรัสพจนกถาเป็นคำถามว่า กตเมหิ เอกาทศหิ
ตั้งนฺเปนฺตํ ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นาย
โคบาลผู้เลี้ยงโค ประกอบด้วยองค์ที่เป็นโทษ ๑๑
ประการเป็นไฉนคืออย่างไรบ้างเล่า ฯ สมเด็จพระ
ผู้พระภาคเจ้าตรัสพจนานี้แล้ว จึงตรัสวิสัชนา
ด้วยพระองค์ว่า อธิ ภิกฺขเว โคปาสโก เปนอาทิ

ความว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ใช้
 บัณฑิตในโลกนี้ ไม่รู้จักว่าโคของตนมีจำนวนเท่าไร
 ทั้งจำไม่ได้ว่าโคของตนมีสี เชียว ขาว แดง ดำ ต่าง
 อย่างละเท่าไร ครั้นโคหายหรือพลัดฝูงไปก็ดี ก็จะไม่
 รู้แล้วเที่ยวตามหา หรือเมื่อโคของผู้อื่นพลัดฝูง
 มาเข้าฝูงของตน ก็จะไม่รู้แล้วขับไล่ไปเสีย โค
 ของตนที่หายไปก็จะได้คืนมา จะหลงใช้โคของ
 ผู้อื่นเขา เมื่อเจ้าของมาตามพบประทีก็จะหาว่าเป็น
 ผู้ร้ายลักโคของเขา ดังนี้ น รูปญเบ ชื่อว่าเป็น
 ผู้ไม่รู้จักรูปโค เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๑ ฯ

นายโคบาลผู้หาบัญญัติมิได้ ไม่ฉลาดในลักษณะ
 ซึ่งมีในตัวโคของตน คือจํารูปพรรณแลแต่คำหนีเครื่อง
 หมายถึง เช่นแผลเป็นรอยถูกประตุ๊กแทงเป็นต้นไม่ได้
 เมื่อโคของตนหายไปหรือพลัดไป ระคนปนคละกับ
 โคของผู้อื่น แม้รู้แล้วเที่ยวตามหา ครั้นเห็นโค

ของตนเข้าก็จำไม่ได้ จะไปต่อกับเอาโคของผู้อื่นด้วย
สำคัญว่าของตนดังนี้ น ลกฺขณกฺุสโต ชื่อว่าเป็น
ผู้ไม่ฉลาดในลักษณะเครื่องหมาย เป็นองค์ที่เป็น
โทษที่ ๒ ฯ

นายโคบาลผู้เป็นพาลไม่มีปัญญา เมื่อแผล
เกิดขึ้นในตัวโค แมลงวันไข่ขังไว้ไม่คอยเขี่ยไข่ขัง
แมลงวันออกเสีย ทั้งไข่ขังเกิดเป็นตัวหนอนบ่อน
กัดเป็นแผลใหญ่ โคนนั้นอาจเป็นอันตรายหรือเป็น
สัตว์พิการใช้ไม่ได้ น ชาตฺวฏฺิกิ สฺวฏฺเฏตา เป็น
ผู้ไม่หมั่นเขี่ยไข่ขังแมลงวันเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๓ ฯ

นายโคบาลผู้หาปัญญาไม่ได้ เมื่อแผลเกิดขึ้นใน
กายโคเช่นนั้น ไม่หายาใส่แผลพยายามปิดแผลนั้น
เสีย ทั้งไว้นานเข้า เนื้อเน่าก็จะลามไหลมากขึ้น
ถึงกับโคนนั้นเป็นอันตราย หรือให้เป็นสัตว์พิการใช้
ไม่ได้ แผลโคที่มีแผลนั้นไปครุ่สี่เข้ากับโคอื่นก็อาจ

ติดต่อกันได้ น วณิ ปฏิจฺฉาเทตา เป็นผู้ไม่หมั่น
 บิดแผลโค เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๕ ฯ

นายโคบาลผู้ไม่ฉลาด เมื่อถึงเทศกาลฤดูฝน
 ที่เป็นน้ำขุ่นชุกชุมมาก ผุงโคเข้าคอกแล้ว ไม่สุข
 ควันกันเหลือบขุง โคเหล่านั้นต้องเหลือบแดงกัด
 ไม่เป็นอันได้หลับนอน ครั้นรุ่งขึ้นวันใหม่ก็จะ
 พากันเที่ยวนอนหลับตามโคนต้นไม้ในป่า ไม่ค่อย
 ได้กินหญ้าก็จะซูบผอม น กุณิ กตุตา เป็นผู้ไม่
 สุขควันไฟให้หมูโค เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๕ ฯ

นายโคบาลผู้ไม่ปรีชา ไม่รู้จักทำน้ำที่ผุงโคจะ
 ขำว่าสม่าเสมอหรือเป็นโชดเป็นดอน จะมีอันตราย
 หรือหาอันตรายมิได้ ต้อนผุงโคลงขำโดยทำอันไม่
 เหมาะแล้ว เมื่อผุงโคแล้วถ้ำถูกก้อนหินที่ทำอัน
 ไม่เรียบร้อย ก็บเท้าโคก็ย่อมจะแตกหักทำลาย
 หรือผุงโคลงขำที่ทำมีน้ำลึกประ กอบด้วยอันตราย

สัตว์ร้ายมีจระเข้เป็นต้นก็จะรบกวน น ติตถิ ชานาติ
ไม่รู้จักทำหน้าที่โคจะข้ามเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๖ ฯ

นายโคบาลผู้หาบัญญัติได้ ได้ต้อนฝูงโคไป
เลี้ยงแล้ว ครั้นถึงเวลากลางวัน ก็ต้อนฝูงโคไปยัง
หนองน้ำหรือลำน้ำ เพื่อให้ฝูงโคลงดื่มน้ำ แต่ไม่
รู้จักตรวจตราแลทำความบ่งกัน ให้โคทั้งหลาย
ได้ดื่มน้ำทั่วถึงกัน โคที่มีกำลังมากก็จะขวิดหรือ
กระชอกโคที่มีกำลังน้อย แล้วแย่งยื่นดื่มน้ำที่ล็ก
ตามชอบใจ ส่วนโคทั้งหลายที่มีกำลังน้อยก็จะไม่ได้
ดื่มน้ำที่ใส ๆ จะได้ดื่มน้ำที่ขุ่น ๆ หรือไม่ได้ดื่มน้ำ
เลยทีเดียว ก็จะพากันอดโรยถอยกำลังมากลงไป
น ปีติ ชานาติ ไม่รู้จักให้โคทั้งหลายได้ดื่มน้ำทั่ว
ถึงกัน เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๗ ฯ

นายโคบาลผู้ไม่ปรีชา ไม่รู้จักว่า ทางนคเป็น
ที่เกษมปลอดภัยไปรงจากอันตราย และเป็นที่เล

ที่สัตว์จะหากินได้โดยสะดวก ทางนี้ไม่ดีเป็นที่น่า
 รังเกียจด้วยภัยแต่สัตว์ร้ายหรือโจร แลเป็นภุมิ
 สถานซึ่งกันดารด้วยหญ้าแลน้ำ ก็จะเว้นทางที่ดี
 เสี่ยงกลับไล่ต้อนฝูงโคสู่ทางที่ไม่ดี ซึ่งประกอบด้วย
 ภัยอันตรายดังนี้ น วิถี ชานาติ ชื่อว่าไม่รู้จักทาง
 เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๘ ฯ

นายโคบาลผู้หาบุญญามีได้ เป็นผู้ไม่ฉลาด
 ในตำบลที่ฝูงโคเที่ยวหากิน คือว่าต้อนฝูงโคไป
 เลี้ยงณะที่แห่งหนึ่งคราวหนึ่งแล้ว ทางดเว้นที่
 แห่งนั้นไว้สัก ๕ วันหรือ ๗ วัน เพื่อรอให้หญ้าออก
 ขึ้นใหม่ และรอให้น้ำที่ขุ่นกลับใสไม่ ยังต้อนฝูง
 โคไปเลี้ยงซ้ำอีกฝูงโคไม่ได้กินหญ้าที่สดแลน้ำที่ใส
 ให้เกิดความชุ่มชื้นกายใจก็จะไม่อ่อนพุ่มกำลัง น
 โคจรกุตโต เป็นผู้ไม่ฉลาดในตำบลที่ฝูงโคเที่ยว
 หากินเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๙ ฯ

นายโคบาลผู้เป็นพาลปราศจากปัญญา เมื่อจะ
 วิตน่านมแม่โคนม ก็รูตริตเสียจนหมดสิ้น มิได้
 ประหยัดให้มีส่วนเหลือไว้เพื่อลูกโคที่ยังกินนมบ้าง
 ลูกโคเหล่านี้เมื่ออดนมหิวระหายก็จะชুবพอมไม่เติบโต
 ใหญ่ ขนางเสส ไทหี เป็นผู้รูดน่านมเสียหมดไม่ให้
 มีส่วนเหลือไว้ เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๑๐ ฯ

นายโคบาลผู้เป็นพาลปราศจากปัญญา มิได้
 กระทำสักการบูชา คือทำนุบำรุงเหล่าโคอุสุภ
 (คือโคที่ต่ำกว่าโคทั้งปวง) อันเป็นพ่อฝูงเป็นผู้นำ
 ฝูง เมื่อเหล่าโคอุสุภไม่ได้รับทำนุบำรุงอย่างสิ้น
 เหลือ ก็จะไม่ควบคุมหมู่โค แลไม่ป้องกันอันตราย
 ให้ฝูงโค น อติเวกปุชชา ปุเชตา เป็นผู้ไม่บูชา
 เหล่าโคอุสุภอันเป็นพ่อฝูงเป็นผู้นำฝูงด้วยบูชาอัน
 สิ้นเหลือเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๑๑ ประการนี้ ฯ

อิมเมทรี โภ กฤษเว เอกาทศหิ องเคหิ
 สมนุนาคโต ตุกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ใช้
 บัณฑิตประกอบด้วยองค์ที่เป็นโทษ ๑๑ ประการเหล่านี้
 แล้ว เป็นผู้ไม่สมควรจะรักษาฝูงโคแลทำหมู่โค
 ให้เจริญได้ ข้อนั้นใด ๆ ตุกรภิกษุทั้งหลาย
 ภิกษุผู้ใช้บัณฑิตประกอบด้วยองค์ที่เป็นโทษ ๑๑
 ประการแล้ว เป็นผู้ไม่สมควรจะถึงซึ่งความเจริญ
 งอกงามไพบูลย์ ในธรรมวินัยได้ ก็ฉนั้นเหมือน
 กัน ๆ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแสดงองค์ที่
 เป็นโทษของนายโคบาล ๑๑ ประการ เป็นข้อความ
 อูปรมา เปรียบเทียบกับภิกษุซึ่งประกอบด้วยองค์ที่
 เป็นโทษเช่นนั้น เป็นข้อความอุปไมย เมื่อจะทรง
 บรรยายความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสพจนกถาเป็น
 คำถามว่า กตเมหิ เอกาทศหิ ดังนี้เป็นต้น ความ

ว่าคุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ใหม่บัตเกิดประกอบ
องค์ที่เป็นโทษ ๑๑ ประการ เป็นไหนคืออย่างไร
บ้างเล่า ฯ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปุจฉานนี้
แล้ว จึงตรัสวิสัชนาด้วยพระองค์ว่า อธิ ภิกษุชเว
ภิกษุช เป็นอาทิ ความว่า คุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในศาสนา^{นี้} น รูปญญ เป็นผู้ไม่รู้จักรูปอย่าง ๑
น ลกฺขณกฺุสโต เป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะอย่าง ๑
น ชาสาฎิกิ์ สาฎเฑทา เป็นผู้ไม่เข้ไขขังออกเสียบ
อย่าง ๑ น วณิ์ ปฏิจฺญาเททา เป็นผู้ไม่บีคแผล
อย่าง ๑ น ชฺฐมึ กตฺตา เป็นผู้ไม่สุ่มควนอย่าง ๑
น ทิตฺถิ์ ชานาติ ไม่รู้จักทำข้มอย่าง ๑ น ปีติ
ชานาติ ไม่รู้จักดื่มอย่าง ๑ น วิถิ์ ชานาติ
ไม่รู้จักรทำอย่าง ๑ น โคจรกฺุสโต เป็นผู้ไม่ฉลาด
ในธรรมเป็นโคจร (อารมณ์ซึ่งเป็นดังตำบลที่โค

เที่ยวหากิน) อย่าง ๑ คนวเสสโทหิ เป็นผู้รู้ต
 บัจฉัยสมีให้มีส่วนเหลือไว้อย่าง ๑ น อติเรกปุชชาย
 ปุชเชตา เป็นผู้ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระมี
 พรรษาอายุกาลผนวชนานแล้ว เป็นสังฆบิดา เป็น
 สังฆปริณายก ด้วยบูชาอันสิ้นเหลืออย่าง ๑ รวม
 เป็นองค์ที่เป็นโทษ ๑๑ ประการฉนี้ ฯ

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตูกรภิกฺขุทั้งหลาย
 ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักรูป เป็นโฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย
 ภิกษุในศาสนานี้ ไม่รู้จักชัดตามเป็นจริงว่า สิ่งใด
 สิ่งหนึ่ง ซึ่งชื่อว่ารูปแลรูปทั้งปวง ก็คือมหาภูตรูป
 (คือรูปเป็นใหญ่) ทั้งสี่ แลอุปาทารูป คือรูปอาศัย
 มหาภูตรูปทั้งสี่ อย่างนี้แล น รูปญฺญู ชื่อว่า
 เป็นผู้ไม่รู้จักรูป เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๑ ฯ

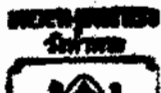
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดใน
ลักษณะเป็นไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้
ไม่รู้แจ้งชัดตามเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรม (ทุจริต)
เป็นเครื่องหมาย บัณฑิตมีกรรม (สุจริต) เป็น
เครื่องหมาย อย่างนี้แล น ลกฺขณกฺุสฺสโถ ชื่อว่า
เป็นผู้ไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๒ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่เข้ใจซึ่งออก
เสียเป็นไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลายภิกษุในศาสนานี้
ให้กำมวิตก (คือความตรึกกอบด้วยความอยากได้)
พยาบาทวิตก (คือความตรึกกอบด้วยปองร้าย)
วิหิสาวิตก (คือความตรึกกอบด้วยความเบียด
เบียดพิ) แลอกุศลธรรมที่เป็นบาป ซึ่งเกิดขึ้น
แล้ว ๆ ให้อยู่ทับถม ไม่ละเสีย ไม่บันเทาเสีย ไม่
ทำให้สิ้นไปเสีย ทำให้เกิดอยู่เนื่อง ๆ อย่างนี้แล
น ธาธาวิกฺกั สฺสาธฺเวตา ชื่อว่าเป็นผู้ไม่เข้ใจซึ่งออก
เสียเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๓ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่ปิดแผลเป็น
 ไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ เห็นรูป
 ด้วยจักขุ ฟังเสียงด้วยโสต ดมกลิ่นด้วยฆาน
 ลิ้มรสด้วยชิวหา ถูกต้องโผฏฐัพพารมณด้วยกาย
 รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจ แล้วแลยึดถือไว้ โดยนิमित
 (คือความหมาย) ยึดถือไว้ โดยอนุพยัญชนะ
 (คือความจำแนกออก) ธรรมทั้งหลายที่เป็นบาป
 อุกุศล มีอภิขณาแลโทมนัสเป็นต้นเก่า ฟังอาจ
 ไหลไปตามบุคคลผู้อยู่ไม่สำรวมจักขุนทรีย์เป็นต้น
 มีอินทรีย์ที่ไม่สำรวมแล้วใดเป็นเหตุ เธอไม่
 ปฏิบัติเพื่อจะสำรวมอินทรีย์นั้น ไม่รักษาอินทรีย์
 นั้น ไม่ถึงความสำรวมในอินทรีย์ (ทั้งหก) นั้น
 เลย อย่างนั้นแล น วณฺ์ ปฏิจฺจุทาเตตา ชื่อว่าเป็น
 ผู้ไม่ปิดแผลเป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๔ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่สุ่มควันเป็น
 โฉน ๗ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ไม่แสดง
 ธรรมที่ตนได้ฟังได้เรียนมา แก่ผู้อื่นโดยพิศดาร
 อย่างนั้นแล น ฐุมฺมํ กตฺตฺวา ชื่อว่าเป็นผู้ไม่สุ่มควัน
 เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๕ ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทำข้าม
 เป็นโฉน ๗ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ไม่
 เข้าไปหาแล้วแต่ไล่ตามไล่เลี้ยงภิกษุทั้งหลาย ผู้
 พหุสฺสฺตมฺปิ พุทฺธวจนะสฺตบฺแล้วมาก เป็นผู้รู้หลัก ทรง
 ธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาว่าภาสิตนเป็นอย่างไร
 เนื้อความของภาสิตนเป็นอย่างไร โดยระยะเวลา ๗
 เธอผู้มีอายุทั้งหลายจึงไม่เปิดเผยข้อความที่ยังลับ
 ไม่ทำข้อความที่ยังลึกซึ้งให้ตน แลไม่บันเทาความ
 สงสัยในเหล่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัย ซึ่งยัง
 มีเป็นอันมาก แก่เธอ อย่างนั้นแล น ติตฺถํ ชานาติ
 ชื่อว่าไม่รู้จักทำข้าม เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๖ ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักคัม เป็น
 ไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ เมื่อธรรม
 วินัยที่พระตถาคตประกาศให้รู้แจ้งแล้ว อันผู้ใด
 ผู้หนึ่งแสดงอยู่ ย่อมไม่ได้ความรู้ธรรมรู้อรรถ แล
 ความปรมาโมทย์อันประกอบด้วยธรรม อย่างนั้นแล
 น ปิตุ ชานาติ ชื่อว่าไม่รู้จักคัม เป็นองค์ที่เป็น
 โทษที่ ๗ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้จักทางเป็น
 ไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ไม่รู้แจ้ง
 ชัดซึ่งอฏฐังคิกมรรค (คือทางประกอบด้วยองค์ ๘)
 เป็นทางอันประเสริฐ ตามเป็นจริงอย่างไร น วิถิ
 ชานาติ ชื่อว่าไม่รู้จักทาง เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๘ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดใน
 ธรรมเป็นโคจร เป็นไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
 ในศาสนานี้ ไม่รู้แจ้งชัดซึ่งสติปัญญา (คือสติ

เป็นที่ตั้งอย่างใหญ่) ทั้งสี่ ตามเป็นจริงอย่างไร
 อย่างนี้แล น โคจรกุตโต ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ฉลาด
 ในธรรมเป็นโคจร เป็นองค์ที่เป็นโทษที่ ๕ ฯ

ตุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รูดบัจจยสัมมิให้
 มีส่วนเหลือไว้ เป็นไฉน ฯ ภิกษุทั้งหลายคฤหบดี
 ทั้งหลายผู้มีศรัทธา มาปวารณาต่อเชฎฐภิกษุใน
 ศาสนานี้ ให้เลือกรับ ด้วยจิวร บิลเขตบาท
 เสนาสนะแลคิลานบัจจยเภสัชปรักขาร ในการที่
 เขาปวารณาเช่นนั้น เธอไม่รู้จักประมาณเพื่อจะรับ
 บัจจยสัมมิจิวรเป็นต้น (คือไม่รู้จักรับแต่พอสมควร
 รบกวนขอเขาบ่อย ๆ จนผู้ปวารณาระอาใจหมด
 ศรัทธา) อย่างนี้แล อนวเสสโทธิ ชื่อว่าเป็น
 ผู้รูดบัจจยสัมมิให้มีส่วนเหลือไว้ เป็นองค์ที่เป็นโทษ
 ที่ ๑๐ ฯ

คุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่บูชาภิกษุ
 ทั้งหลายผู้เป็นเถระมีพรรษาชุกกาลผนวชนานแล้วเป็น
 สังฆบิดา เป็นสังฆปริณายก ด้วยบูชาอันล้นเหลือ
 เป็นไฉน ฯ คุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนา
 ไม่เข้าไปตั้งไว้ซึ่งกายกรรม (คือการงารของกาย)
 วจีกรรม (คือการงารของวาจา) แลมนโนกรรม
 (คือการงารของใจ) อันประกอบด้วยเมตตาใน
 ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระมีพรรษาชุกกาล ผนวชนาน
 แล้ว เป็นสังฆบิดาเป็นสังฆปริณายก ทั้งในที่แจ้ง
 ในที่ลับ (คือในที่ต่อหน้าแลลับหลัง) อย่างนั้นแล
 น อติเรกปุชชาย ปุชเชตา ชื่อว่าไม่บูชาภิกษุทั้งหลาย
 ผู้เป็นเถระมีพรรษาชุกกาลผนวชนานแล้ว เป็น
 สังฆบิดา เป็นสังฆปริณายก ด้วยอติเรกบูชา
 คือบูชาอันล้นเหลือ เป็นองค์ที่เป็นโทษค้ำรบ ๑๑
 ประการณฺ์ ฯ

อิมหิไซ ภิกขเว เขกาตสฺหิ อญฺเคหิ สมนฺนา
 คโต ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์
 ที่เป็นโทษ ๑๑ ประการเหล่านี้แล้ว เป็นผู้ไม่สมควร
 จะถึงซึ่งความเจริญออกงามไพบูลย์ ในธรรมวินัย
 นี้ได้เลย

เอวํ ทสฺสเสตฺวา สมเด็จพระผู้พระภาคเจ้า
 ตรัสเทศนาแก่ภิกษุธรรมฝ่ายข้างดำ กล่าวคือ
 อองกรรมทั้งหลายที่เป็นโทษ ๑๑ ประการ พร้อม
 ด้วยคำอุปมาอุปไมยฉนี้แล้ว จึงตรัสเทศนาสุก
 ภิภักขธรรมฝ่ายข้างขาว กล่าวคืออองกรรมทั้งหลาย
 ที่เป็นคุณเสียบต่อไปว่า

เขกาตสฺหิ ภิกขเว อญฺเคหิ สมนฺนาคโต
 ดังนี้เป็นอาทิ ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นาย
 โคบาลผู้ปรีชา มาตามพร้อมด้วยองคคุณ ๑๑
 ประการแล้ว สมควรจะรักษาฝูงโคแลทำหมุโค
 ให้เจริญได้ ฯ

สมเด็จพระผู้ประภาคเจ้าทรงแสดงอรรถณ
แล้ว เมื่อจะทรงแสดงความนั้นให้ทราบชัดจึงตรัส
พจนกถาเป็นคำถามว่า กตเมหิ เอกาทสฺหิ ดังนี้
เป็นต้น ความว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาล
ผู้ปรีชา มาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ที่เป็นคุณ ๑๑
ประการ เป็นไหน คืออะไรบ้างเล่า ฯ สมเด็จพระ
ผู้ประภาคเจ้าตรัสปลุจฉาแล้ว จึงตรัส
วิชันนาด้วยพระองค์ว่า อธิ ภิกษุเว โคปาลโก
เป็นอาทิ ความว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้
ปรีชาในโลกนี้ เป็นผู้รู้จักนับจำนวนโคแลจัสซี่เขียว
ขาว แดง ดำ ต่าง แห่งโคได้ชัดเจนไม่บกพร่อง
รูปฌณฺฑู ชื่อว่าเป็นผู้รู้จักรูปโค เป็นองค์ที่เป็นคุณ
ข้อต้น ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา ฉลาดรอบรู้จดจำตำหนิ
เครื่องหมาย ซึ่งมีอยู่ในอวัยวะแห่งโค เช่นแผล

เป็นรอยถูกปะกุกแทงเป็นต้น ตกขุณกุตโต
 ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดในลักษณะเครื่องหมายแห่งโค
 เป็นองค์ที่เป็นคุณที่ ๒ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา หมั่นเจียไข่ขังแมลงวันซึ่ง
 ถ่ายลงที่ปากแผลในต้วโค เพื่อจะไม่ให้เกิดเป็นตัว
 หนอนขึ้นได้ ขาสถาวิกัธาสฏฐา ชื่อว่าเป็นผู้หมั่น
 เจียไข่ขังแมลงวัน เป็นองค์ที่เป็นคุณข้อที่ ๓ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา หมั่นบีตแผลโค คือคอย
 ระวังหายาใส่แผลพอกยารักษาแผลที่ต้วโค เพื่อ
 บอังกันไม่ให้แมลงวันถ่ายไข่ขังได้ วณั ปฏิจจนา
 เทตา ชื่อว่าเป็นผู้หมั่นบีตแผลโค เป็นองค์ที่เป็น
 คุณข้อที่ ๔ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา เมื่อถึงฤดูฝนซึ่งเป็นน้ำ
 เหลือบแลยงชุม ครั้นฝูงโคเข้าคอกแล้ว ก่อไฟ
 สุมควนกันเหลือบยงให้ฝูงโคได้นอนหลับโดยผาสุก

ธุมภ์ กตุตา ชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองให้โค เป็นองค์
ที่แปดเป็นคุณข้อที่ ๕ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา รู้จักเลือกทำหน้าที่โคจะพึง
ข้าม อันปราศจากก้อนสิลา แลปราศจากสัตว์ร้าย
มีจรเข้เหราเป็นอาทิ ทิฑูถิ ชานาติ ชื่อว่ารู้จักทำ
หน้าที่โคจะพึงข้าม เป็นองค์ที่แปดเป็นคุณข้อที่ ๖ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา ไล่ต้อนฝูงโคไปให้กินหญ้า
ครั้นถึงเวลาจะให้โคทิ้งหลายต้มน้ำ ก็ต้อนไปยังบ่อ
แลนที ตรวจตราให้พ่อโคแลแม่โคลูกโคแลโค
แก่โคทุพพลภาพเป็นต้น ได้ต้มน้ำทั่วถึงกัน โดย
คอยระวังป้องกันไม่ให้ เบียดเบียดพัวแย่งชิงกันได้
บคิ ชานาติ ชื่อว่ารู้จักให้โคทิ้งหลายต้มน้ำได้ทั่ว
กัน เป็นองค์ที่แปดเป็นคุณข้อที่ ๗ ฯ

นายโคบาลผู้ปรีชา เมื่อนำฝูงโคไปเลี้ยง
รู้จักเลือกทางที่ดี ซึ่งเป็นที่เล็ดสัตว์จะหากินได้

โดยสะดวกแก่เส้นทางที่ปลอดโปร่งปราศจากอันตราย
แต่สัตว์ร้ายหรือโจร วิถี ชานาติ ชื่อว่ารู้จักทาง
เป็นอย่างดีเป็นคุณข้อที่ ๘ ๑

นายโคบาลผู้ปรึกษา ฉลาดในตำบลฝุงโคเทียว
หากิน คือเลี้ยงโคไม่ฆ่าที่ โคได้กินหญ้าต้มน้ำ
ครั้งหนึ่งขณะที่ใดแล้ว งดที่นั้นไว้สัก ๕ วันหรือ ๗
วัน เพื่อให้หญ้าออกงามใหม่แต่น้ำที่ขุ่นกลับใสแล้ว
จึงต้อนโคไปเลี้ยงขณะที่เดิมขึ้นอีก โคจรรกุดโล
ชื่อว่า เป็นผู้ฉลาดในตำบลที่ฝุงโคเทียวหากิน เป็น
องค์ที่เป็นคุณข้อที่ ๙ ๑

นายโคบาลผู้ปรึกษา รู้จักประหยัดรีดน้ำนมโค
ให้มีส่วนเหลือไว้ เพื่อลูกโคจะได้ดื่มกินบ้าง
สาวเสตโทหี ชื่อว่า เป็นผู้รีดน้ำนมโคให้มีส่วน
เหลือไว้ เป็นองค์ที่เป็นคุณข้อที่ ๑๐ ๑

นายโคบาลผู้ปรีชา ทำนุบำรุงเหล่าโคอุสุภ
อันเป็นพ่อฝูงเป็นผู้นำฝูงด้วยบุชาอันล้นเหลือ มีให้
โคภักต์อันประณีตเป็นต้น อติเรกบุชชาย ปุชเชตา
ชื่อว่าเป็นผู้บุชาเหล่าโคอุสุภอันเป็นพ่อฝูงเป็นผู้นำ
ฝูงด้วยอติเรกบุชา เป็นองค์ที่เป็นคุณ คำรบ ๑๑
ประการนี้ ฯ

อิมะหิไซ ภิกษุเว ตูกรภิกษุทั้งหลาย นาย
โคบาลผู้ปรีชา มาตามพร้อมด้วยองค์ที่เป็นคุณ ๑๑
ประการเหล่านี้แล้ว จึงเป็นผู้สมควรจะรักษาฝูงโค
แลทำหมู่โคให้เจริญได้ ข้อนั้นใด ฯ ตูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้บังเกิดประกอบด้วยองค์ที่เป็น
คุณ ๑๑ ประการแล้ว เป็นผู้สมควรจะถึงความ
เจริญออกงามไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ได้นั้น
นั่นแล ฯ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงเรื่อง
 นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์คุณ ๑๑ ประการ ซึ่ง
 เป็นผู้ควรรักษาฝูงโค แลทำหมู่โคให้เจริญได้ เป็น
 ความอุปมาเปรียบเทียบกับภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์
 คุณ ๑๑ ประการ ซึ่งเป็นผู้ควรถึงซึ่งความเจริญออก
 งามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนั้นแล้ว เมื่อจะทรง
 แสดงองค์คุณนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสพจนกถาเป็น
 คำถามว่า กตเมหิ เอกาทสฺหิ ตังนเปตฺถ ความ
 ว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้บัณฑิต ประกอบด้วย
 องค์คุณ ๑๑ ประการ เป็นไฉน ฯ คืออะไรบ้าง
 เล่า ฯ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสปุจฉานั้น
 แล้ว จึงตรัสวิสัชนาด้วยพระองค์ว่า อิติ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ตังนเปตฺถ ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ภิกษุผู้เป็นบัณฑิตในศาสนานี้ รูปมฺณฺญู เป็นผู้รู้จัก
 รุปรธรรมประการ ๑ ลกฺขณกฺุสฺสโต เป็นผู้ฉลาด

ในลักษณะประการ ๑ อาสาฎิกิ์ สาธุตา เป็นผู้
 เจียะใจขังออกเสียบประการ ๑ วณิ์ ปฏิจุฉาเตตา
 เป็นผู้หมั้นเบ็ดแผลประการ ๑ ชุมิ์ กตุตา เป็น
 ผู้หมั้นสมควันประการ ๑ ปิติ์ ชานาติ รุ้จักคัม
 ประการ ๑ วิถิ์ ชานาติ รุ้จักทางค้ำเนียรประการ ๑
 โคจรกุดโต เป็นผู้ฉลาดในธรรมเป็นโคจรประการ ๑
 สวาเสตโทหิ์ เป็นผู้รุดจตุบั้งจัยให้มีส่วนเหลือไว้
 ประการ ๑ อติเรกปุชาย ปุเชตา เป็นผู้บูชา
 ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเถระมีพรรษาชุกกาลผนวชนาน
 แล้ว เป็นสังฆบิดา เป็นสังฆปริณายกด้วยอติเรก
 บุษาประการ ๑ รวมเป็นองค์ที่เป็นคุณ ๑๑ ประการ
 ฉน ๗

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คฺคุกรภิกฺขุทั้งหลาย
 ภิกฺขุเป็นผู้รุ้จักรูปธรรม เป็นอย่างไรๆ ภิกฺขุทั้งหลาย

ภิกษุในศาสนานี้ รู้จักชัดตามเป็นจริงว่า สิ่งใด
 สิ่งหนึ่ง ซึ่งชื่อว่ารูป แลรูปทั้งปวง กค่อมหาภูตรูป
 ทั้งสี่ แลอุปาทารูปที่อาศัยมหาภูตรูปทั้งสี่ อย่างนี้
 แด่ รูปบัญญัติ ชื่อว่าเป็นผู้รู้จักรูปธรรม เป็นองค์ที่
 เป็นคุณประการที่ต้น ๆ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในลักษณะ
 เป็นอย่างไร ๆ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้
 รู้แจ้งชัดตามเป็นจริง ซึ่งกุสลากุสลธรรมอันเป็น
 ลักษณะของมัดเทีต แลลักษณะของคนพาลว่า
 คนพาลมีทุจริตกรรมเป็นเครื่องหมายมัดเทีตมีสุจริต
 กรรมเป็นเครื่องหมาย อย่างนี้แล ตกฺขณกุตโต
 ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดในลักษณะ เป็นองค์ที่เป็นคุณ
 ประการที่ ๒ ๆ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้เข้าใจซึ่งออก
 เสียบเป็นอย่างไร ๆ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้

ไม่ให้กำวิตก พยาบาทวิตก วิหีสาวิตก แล
 อกุศลกรรมที่เป็นบาปอยู่ทั้หมดได้ ย่อมละเสีย
 บันเทาเสีย ทำให้สิ้นไปเสีย ไม่ให้เกิดขึ้นได้อะไร
 อย่างนี้แล อาสาวิภักิ์ สาธุตา ชื่อว่าเป็นผู้เขี่ย
 ไข่ง้ออกเสีย เป็นองค์ที่เป็นคุณประการที่ ๓ ๆ
 คุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้หมั่นบิัดแผล
 เป็นอย่างไร ๆ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้
 เห็นรูปด้วยจักขุ ฟังเสียงด้วยโสต ตมกลิ่นด้วย
 ฆานะ ลิ้มรสด้วยชิวหา ถูกต้องสิ่งซึ่งจะฟังถูกต้อง
 ด้วยกาย รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่บิัด
 ถือไว้โดยนิมิตร แลโดยอนุพยัญชนะ ธรรม
 ทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลมีอภิขณาแลโหมนัสเป็น
 ต้นแก้ว ฟังอาจไหลไปตามบุคคลผู้ยังไม่สำรวม
 อินทรีย์ (ทั้งหก) มีอินทรีย์ที่ไม่สำรวมแล้ว
 ไตเป็นเหตุ เชอปฏิบัติเพื่อจะสำรวมอินทรีย์นั้น

รักษาอินทรีย์นั้น ถึงความสำรวมอินทรีย์ (หงหก)
 นั้น อย่างนั้นแล อนุ ปฏิจฺจนาเตตา ชื่อว่าเป็น
 ผู้หมั่นปิดแผล เป็นองค์ที่เป็นคุณประการที่ ๔ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้หมั่นสุมควัน
 เป็นอย่างไร ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนา
 นั้นแสดงธรรมตามที่ตนได้ฟังได้เรียนมา แก่ชน
 ทั้งหลายอื่นโดยพิศดาร อย่างนั้นแล ชุมิ กตฺตา
 ชื่อว่าเป็นผู้หมั่นสุมควัน เป็นองค์ที่เป็นคุณประการ
 ที่ ๕ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้จักทำข้าม เป็น
 อย่างไม่ ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนา นั้นเข้าไป
 ไปหา แล้วได้ถามได้เลียงภิกษุทั้งหลายผู้พหุสูตร
 ผู้รู้หลักผู้ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาว่า ภาสิตน
 เป็นอย่างไร เนื้อความของภาสิตนเป็นอย่างไร
 โดยระยะเวลา ฯ ท่านผู้มีอายุทั้งหลายนั้น จึงช่วย

เป็นส่วนโลกีย์แลโลกุตระ ตามเป็นจริงอย่างไร
 อย่างนี้แล วิถี ชานาติ ชื่อว่ารู้จักทางดำเนินเป็น
 องค์ที่เป็นคุณประการที่ ๘ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในธรรม
 เป็นโคจร เป็นอย่างไร ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
 ศาสนานี้ รู้แจ้งชัดซึ่งสติปัญญาจนทั้งสี่ว่า เป็นส่วน
 โลกีย์แลโลกุตระ ตามเป็นจริงอย่างไร อย่างนี้แล
 โคจรกุตโต ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดในธรรมเป็นโคจร
 เป็นองค์ที่เป็นคุณประการที่ ๙ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รู้จักบัญญัติให้มี
 ส่วนเหลือไว้ เป็นอย่างไร ฯ ภิกษุทั้งหลาย คฤหบดี
 ทั้งหลายผู้มั่งคั่งมาปวารณาต่อเชษฐภิกษุในศาสนา
 นี้ให้เลิกกลับ ด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ
 แลคิลานบัจฉัยเภสัชบริกขาร ในการที่เขา
 ปวารณาเช่นนั้น เธอรู้จักประมาณเพื่อจะรับบัจฉัย

สามจวรเป็นต้น (คือรับพอสสมควรไม่รบกวณขอเขา
จนเกินพอดี) อย่างนี้แล ชาวเสศโทที่ ชื่อว่า
เป็นผู้จดจวบจัยให้มีส่วนเหลือไว้ เป็นองค์ที่เป็น
คุณประการที่ ๑๐ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้บูชาภิกษุทั้งหลาย
ผู้เป็นเถระมีพรรษาอายุกาลผนวชนานแล้ว เป็น
สังฆบิดา สังฆปริณายก ด้วยอติเรกบูชา เป็น
อย่างไร ฯ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนา เข้า
ไปตั้งไว้ซึ่งกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม อัน
ประกอบด้วยเมตตา ในภิกษุทั้งหลายผู้เถระ มี
พรรษาอายุกาลผนวชนานแล้ว เป็นสังฆบิดาสังฆปริ
ณายก ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ อย่างนี้แล อติเรก
บูชา บูชา บูชิตา ชื่อว่าเป็นผู้บูชาภิกษุทั้งหลาย
ผู้เป็นเถระมีพรรษาอายุกาลผนวชนานแล้ว เป็น
สังฆบิดาสังฆปริณายก ด้วยอติเรกบูชา เป็นองค์
ที่เป็นคุณคำรบ ๑๑ ประการ ฯ

อิเมหิไซ ภิกษุเว คูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้บังเกิด มาตามพร้อมด้วยองค์ที่เป็นคุณ ๑๑
ประการเหล่านี้แล้ว เป็นผู้สมควรจะถึงซึ่งความ
เจริญอภิมานไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ (คือเป็นผู้ควร
ถึงซึ่งความเจริญอภิมานไพบูลย์ในไตรสิกขา คือศีล
สมาธิ ปัญญา) แต่อาจบัลลุมรรคผลนฤพานได้
ในพระศาสนานี้แล ฯ

อิทมโวจ ภควา สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสพระธรรมเทศนามหาโคบาลปริยายนี้จบแล้ว
พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมีใจโสมนัสชื่นบาน อภิ
นันทนาการรับพระพุทธภาษิตด้วยเศียรเกล้า แห่งตน
ด้วยประการนี้ ฯ

รับประทานแสดงมา ในมหาโคบาลสูตรโดย
ประสงค์ จบลงเพียงเท่านี้ ฯ